

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Leerlingen van Scaliger
Jonge, H.J. de

Citation

Jonge, H. J. de. (2005). Leerlingen van Scaliger. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/5239>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/5239>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ADELAAR IN DE WOLKEN
DE LEIDSE JAREN VAN
JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER 1593-1609

CATALOGUS BIJ EEN TENTOONSTELLING IN DE
LEIDSE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK,
30 JUNI - 28 AUGUSTUS 2005

MET BIJDRAGEN VAN
R. BREUGELMANS, W.P. GERRITSEN, H.J. DE JONGE,
C.L. HEESAKKERS, D. VAN MIERT, J. DE LANDTSHEER
EN K. VAN OMMEN

ONDER REDACTIE VAN
P.G. HOFTIJZER

SCALIGER INSTITUUT
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN
LEIDEN 2005

DANIELIS HEINSII
in obitum
V. ILLVSTR.
IOSEPHI SCALIGERI
IUL. CÆS. A BURDENÆ.
eruditorum Principis
ORATIONES DVÆ.

*Accedunt EPICEDIA diuitem & aliorum : effigies
item ac monumentum Scaligeri, & Principum
Veronensium arti incisa.*

MAATSCHE
NEDELL. LETTERK.
LEIDEN

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELBOGII.
M. D. C. IX.

Lugd. Bat. prodant apud Lud. Elzevirium & Andream Cloucqquam.

Titelpagina van Daniel Heinsius, *In obitum v illustr. Josephi Scaligeri, Jul. Caes a Burden f, eruditorum principis, orationes duae.* (Leiden 1609) met het vignet waarin de spreuk 'ΑΙΕΤΟΣ ΕΝ ΝΕΦΕΛΗΣΙ' (adelaar in wolken) is te zien [1011 C 14].

Leerlingen van Scaliger

H.J. de Jonge

Op de halfjaarlijkse lesroosters van de universiteit, de zogenaamde 'series lectionum' (lijsten van de lessen), komt Scaligers naam nooit voor. Dit komt doordat hij van meet aan van het geven van openbare lessen vrijgesteld is geweest. Eind november 1592 nodigden de Staten van Holland Scaliger opnieuw uit om naar Leiden te komen. Maar ze vragen hem dan niet meer, zoals voorheen, de plaats van Lipsius te komen innemen. Zij vragen hem slechts bereid te zijn, de universiteit te laten profiteren van zijn bijzondere wijsheid en aanwezigheid. Scaliger zal niets anders behoeven te doen dan wat hemzelf uitkomt.¹ Scaliger is dus in Leiden geen professor geweest. Zijn titel in het onderschrift van het portret in de Senaatskamer luidt: 'Academiae Lugduno-Batavae decus' (sieraad van de Leidse universiteit).

Toch heeft Scaliger in Leiden tal van leerlingen wetenschappelijk gevormd, niet dus in de collegezaal, maar bij zich thuis, in persoonlijke ontmoetingen. Veelal waren het zoons van notabelen en hooggeplaatste personen, in binnen- en buitenland, die door hun vaders aan de zorgen van Scaliger werden toevertrouwd of speciaal om Scaliger naar Leiden werden gestuurd. Tot deze categorie behoorden Marc-Antoine de Gourgues en Henri-Louis Chasteigner de la Roche-Pozay, die met Scaliger uit Frankrijk waren meegekomen en ongeveer een jaar in Leiden bij Scaliger verbleven.

Met Gourgues maakte Scaliger van 23 september tot 1 oktober 1593 een excursie naar Amsterdam, Purmerend, Hoorn, Enkhuizen, Alkmaar, Medemblik, Petten en Haarlem. In Enkhuizen bezochten ze het beroemde kabinet van naturalien en exotica van de stadsarts Bernardus Paludanus. Hier bewonderden ze een onbeschadigde mummie uit Egypte. Gourgues was zo onder de indruk, dat hij de mummie aanbad als een heilige.² Later hielp Scaliger Gourgues bij het verzamelen en bestuderen van antieke testamenten in oude Latijnse en Griekse inscripties.

De la Roche-Pozay legde zich in Leiden, behalve op niet nader bekende literaire studiën, toe op het schilderen en luitspelen. Scaliger vond het nodig dat hij zich ook bekwaamde in het paardrijden en de wapenhandel, waartoe in Leiden weinig gelegenheid bestond. Dat was de reden waarom de vader van Henri-Louis zijn zoon in juli 1594 liet doorreizen naar Duitsland.

¹ *Scaligeri Epistolae*, no. 485; in de editie Frankfurt: Aubrii en Clemens Schleichius, 1628, pp. 810-811.

² H.J. de Jonge, 'Scaliger in Leiden', *Leids Jaarboekje*, 71 (1979), pp. 71-94; zie p. 79.

Tot Scaligers pupillen behoorde van 1594 tot 1598 ook Hugo de Groot, zoon van de curator van de universiteit Jan de Groot. Hugo werd later advocaat-fiscaal van het Hof van Holland, pensionaris van Rotterdam en ambassadeur van Zweden in Parijs. Onder Scaligers invloed maakte hij een uitgave van het laatantieke werk van Martianus Capella, een encyclopedie van de vrije kunsten (5de eeuw). De uitgave verscheen in 1599. In de aantekeningen bij teksten van Aratus die Hugo de Groot in 1600 te Leiden publiceerde, is de invloed van Scaliger eveneens onmiskenbaar.¹ Veel later herinnerde Grotius zich bij het schrijven van zijn *Commentatio ad loca quaedam N. Testamenti* (Aantekeningen op het Nieuwe Testament) (Amsterdam, 1641), dat Scaliger hem ooit gezegd had, dat de Griekse tekst van Marcus 9:49 'Want een ieder zal met vuur gezouten worden' gecorrigeerd moest worden in 'Want elk brandoffer zal gezouten worden'. Grotius wijst het voorstel terecht af.

Ook enige zoons van de curator Janus Dousa onderhielden contacten met Scaliger. De oudste zoon Janus jr. kreeg van Scaliger advies ten behoeve van een uitgave van enkele kleine geschriften van Julius Caesar Scaliger. Toen Janus jr. in 1596 nog slechts 25 jaar oud overleed, was dit voor Scaliger een verschrikkelijke slag. Acht dagen lang huilde hij over hem als een oude vrouw.² De vierde zoon van Dousa, Franciscus, werd door Scaliger geholpen bij een uitgave van de fragmenten van Lucilius en bij de editie van een aantal brieven van Scaligers vader, Julius Caesar Scaliger. Ook schreef Franciscus voor de Leidse Scaliger in Parijs de commentaar van Julius Caesar Scaliger op Aristoteles' *Historia animalium* af, een werk dat Scaliger overwoog te laten drukken.

Tot Scaligers meest vertrouwde leerlingen in Leiden behoorde de graecus en dichter Daniël Heinsius, al in 1607 bibliothecaris, in 1608 secretaris van de senaat, later professor Grieks en politicologie, nog later professor geschiedenis en Grieks. Heinsius hield na Scaligers begrafenis op 25 januari 1609 in het Auditorium Theologicum (nu Groot Auditorium) de lijkrede. Ook ontwierp hij de tekst op het eremonument dat curatoren voor Scaliger lieten aanbrengen in de Vrouwekerk (in 1819 verplaatst naar de Pieterskerk onder het orgel). In 1627 bezorgde Heinsius een editie van Scaligers Latijnse correspondentie. Behalve Heinsius waren tal van andere Leidse professoren leerlingen van Scaliger: de wiskundige Willibrord Snellius, de historici Johannes Meursius en

¹ Hugo Grotius, *Syntagma aratorum* (Leiden: Chr. Raphelengius, 1600).

² *Secunda Scaligerana*, in: P. Des Maizeux (ed.), *Scaligerana, Thuana, Perroniana, Pithoeana, et Colomesiana, ou remarques historiques, critiques, morales et littéraires de Jos. Scaliger, J. Aug. de Thou, le cardinal Du Perron, Fr. Pithou, & P. Colomie's; avec des notes de plusieurs savans*, 2 dln. (Amsterdam: Covens en Mortier, 1740), pp. 298-299.

Petrus Cunaeus, de arabist Thomas Erpenius en de theoloog Antonius Thysius sr. Ook diplomaten als Janus Rutgersius, Cornelius van der Mijle en Johannes Boreel mochten Scaliger hun leermeester noemen.

Van 1603 tot 1606 verbleven te Leiden als studenten van Scaliger de gebroeders Jean en Nicolas de Vassan. Zij noteerden na hun bezoeken aan Scaliger wat de meester hun over allerlei personen en onderwerpen meegedeeld had. Uit deze aantekeningen, later alfabetisch geordend, ontstonden de *Secunda Scaligerana*, waaruit men een indruk krijgt van hoe het in het privé-onderricht van Scaliger kon toegaan.

Verder waren de belangrijke literator Petrus Scriverius, de filosoof, dialecticus en fysicus Petrus Molinaeus¹ en de geograaf Philippus Cluverius min of meer leerlingen van Scaliger.

Natuurlijk waren de contacten tussen Scaliger en deze leerlingen heel verschillend, en vielen zij in verschillende perioden. Maar er zijn onder zijn leerlingen opmerkelijk veel personen die het in de wetenschap of daarbuiten ver gebracht hebben. De omvang van de kring van Scaligers leerlingen en vooral de wijze waarop het contact tussen leermeester en leerlingen vorm kreeg, verdienen nader onderzoek.²

¹ Petrus Molinaeus woonde van 1 september 1593 tot 1 mei 1594 bij Scaliger in de Schoolsteeg. Hij was conrector van de Latijnse school 1593, repetitor Grieks Staten College 1593, buitengewoon hoogleraar redeneerkunde 1593, buitengewoon hoogleraar fysica 1595. Teruggekeerd naar Frankrijk in 1598.

² Zie ook De Jonge, 'Scaliger in Leiden', pp. 71-94, speciaal p. 90, noot 7.